

DE RTIENDE HOOFDSTUK.

In en rond Mechelen.

Klein-Brabant. — Nijverheid van Mechelen. — Merkwaaigige gebouwen. —

Op St. Romboutstoren. — Jef Denyn, — Uitzicht van Mechelen. —

De verwoesting van 1572. — De groentenkweek rond Mechelen. — De Maanblusschers. —

Standbeeld van Margaretha. — Dodocus Conie.

Nu reden onze toeristen over Willebroeck naar Mechelen, door *Klein-Brabant* dus, eene bekoorlijke streek, vooral door haar prachtig geboomte. De voornaamste gemeenten van Klein-Brabant zijn Willebroeck, Bornhem en Puers. *Willebroeck* is een nijverig dorp en bezit eene groote papier-fabriek. *Puers* en *Bornhem* zijn vooral bekend om hunne bierbrouwerijen. In Klein-Brabant wonen veel mandenvlechters, die bij gunstig weder hun beroep vóór de deur uitoefenen. 't Was ook in dit gewest, dat de Boerenkrijg woedde; een monument te Bornhem herinnert ons dien heldenstrijd.

Mr. Franken en zijne gezellen waren spoedig te *Mechelen*, een oude, schoone stad met 58000 zielen. De nijverheid brengt vooral meubelen en kanten voort. Er zijn groote werkplaatsen van den spoorweg (arsenaal). De konserven-fabrieken van Mechelen leveren veel ingelegde groenten en vruchten aan binnen- en buitenland.

Mechelen bezit merkwaaigige gebouwen. Onze reizigers bezichtigden het gerechtshof, de Lakenhal, het stadhuis, het oud paleis (nu een museum) en vooral de *St. Romboutskerk*, de machtige kathedraal.

„Moeten we den toren niet eens op?” vroeg vader. En als uit één mond klonk het: „ja!”

De reuzentoren van Mechelen verrijst statig boven de grijze stede. Zijne hoogte bedraagt 97 m. Hij bleef echter onvoltooid. De ontworpen spits, die 70 m. hoog moest worden en de totale hoogte dus tot 167 m. gebracht zou hebben, ontbreekt. Bedevaartgangers naar de overblijfselen van den H. Rombout, die te Mechelen den marteldood stierf, brachten door hun giften de kosten van den toren- en kerkbouw bijeen.

Onze vrienden stapten naar boven langs eene breede wenteltrap. De jongens telden... 313 treden... toen waren ze aan de eerste galerij.

„'t Is van hier, dat de torenwachter 's nachts van elf tot vier, elk uur zijn deuntje blaast op de vier hoeken. „Burgers slaapt gerust” zoo trompet hij over de huizen,” zei Mr. Franken. „En hij kijkt of alles veilig is. Bemerkt hij brand, dan blaast hij alarm en hangt eene lantaarn aan den kant waar het vuur woedt. Overdag duidt hij met een vaandel de richting aan.”

Onze vrienden traden dan in een ruim vertrek, wel driemaal zoo groot als eene schoolklas. Daar hingen zes groote klokken. Vervolgens weer hooger... trip.. trap, trip.. trap.. En de jongens telden, 314, 315, 316 en zoo voort tot er bij de 409de trede nogmaals gerust werd.

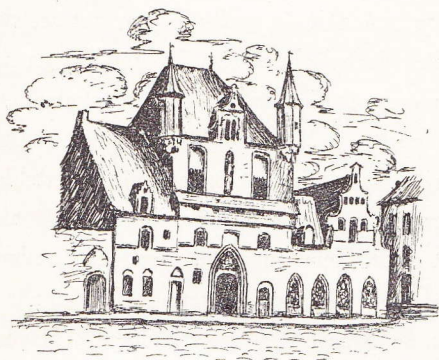
„Nu in deze kamer,” zei de koopman. Daar stond men voor den beroemden beiaard van Mechelen, gevormd door 39 klokken, terwijl ook de 6 groote klokken hun zware tonen in 't spel mengen, zoodat de beiaardier er over 45 beschikt. De Mechelsche beiaardier *Jef Denyn* is een beroemd kunstenaar, een meester, die ook in andere steden en zelfs in 't buitenland uitvoeringen geeft.

„Als hij speelt, zit hij voor zijn klavier in dat opkamertje”, vertelde vader. „Dan slaat hij op toetsen als een pianist, maar harder. O! als meester Denyn speelt, dan is het of St. Romboutstoren zingt. Zijn vader, *Adolf Denyn*, was ook stadsbeiaardier. Hij gloeide van liefde voor zijne klokken. En zonder dat men tot de Mechelaren zei: „luistert”, bleven deze staan; ze moesten luisteren, want 't was zulk eene heerlijke muziek, die uit den toren ruischte. Jef was toen een jongen. Zijn vader werd blind en Jef leidde hem altijd naar boven. Dan zat de knaap op de bank naar vaders spel te luisteren. Hij begon weldra zelf te spelen en nu is hij de beste beiaardier der wereld. Als hij zijne kunst uit, dan is dit steenen gevaarte geen toren meer, maar een reusachtig speeltuig... en toch zoo fijn, zoo heerlijk fijn van toon...”¹⁾

De toeristen vervolgen hunne reis in de hoogte 410, 411, 412, tot 486. Dan een klein trapje... 16 treden... en ze stonden op de dakplaat en aanschouwden een heerlijk panorama.

1) De inrichting van een beiaard wordt beschreven bij het bezoek aan Brugge (2e deeltje.)

„Mechelen is schilderachtig,” hernam vader. „Schilderachtig wil zeggen geschikt om geschilderd te worden. Onze schilders brengen schoone, oude, eigenaardige, bevallige hoekjes op hun doek. En in Mechelen is er keus genoeg. Ziet eens, die kanalen met hun bruggen; ’t water vloeit langzaam tusschen oude huizen, bouwvallige muren, tuinen met oude, dikke boomen. Ziet die kerken met hun torens, die trapgeveltjes, die straten en stegen! Oud-Mechelen! Eens was Mechelen drukker en voorname, eene stad van handel en kunst, eene hof-stad. Maar mogen wij die dagen terugwenschen? O neen, want dikwijls werd deze toren verlicht door ’t vuur, dat woeste soldaten ontstoken, soldaten die vloekend, moordend, plunderend rondzwierven!

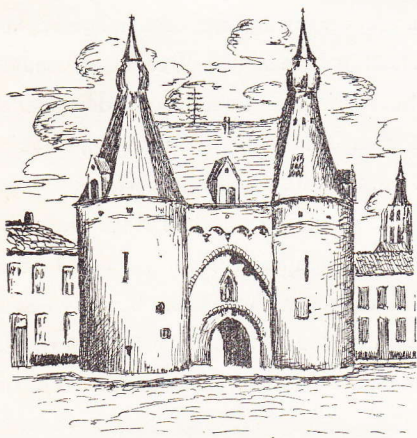
Halle.

Voor al in 1572 moest Mechelen het ontgelden. Eenigen tijd te voren had de stad geweigerd Spaansch krijgsvolk in te nemen. Alva wilde de burgers kastijden en zond zijn zoon Don Frederik er met troepen heen.

’s Morgens vroeg trok de geestelijkheid met kruisen en banieren buiten de poort, om de genade van den Spanjaard

af te smeeken. Terwijl de processie zich naar ’t Spaansche kamp begaf, psalmen zingend van boete en berouw, vermeesterden de vijanden de stad. Over de muren en door de poorten drongen ze binnen en onmiddellijk ving de plundering aan. Alle kerken, kloosters en godshuizen werden verwoest. De versierselen der altaren, de reliquieën, de kostbare kleederen der priesters, de gewijde vaten, de tabernakels, alles wat waarde had, werd geroofd. De wilde krijgslieden trappelden de H. Hostiën onder de voeten, goten den gewijden wijn over den vloer, vernielden schilderijen en gewaden. Ook de woningen der burgers moesten het ontgelden. Men trok de bedden van onder de zieken en stervenden, pijnigde mannen en vrouwen om dezen de beken-

tenis te ontwringen, waar hun geld verborgen was. Zelfs grijsaards, kinderen, nonnen werden gedood tot op de altaren der kerken. En Don Frederik woonde die afschuwelijke tooneelen bij. De Spanjaarden zonden hun buit, zelfs turf, houtskool en hout naar Antwerpen of andere plaatsen. De plundering duurde drie dagen en zoo groot was de nood, dat de moeders geen kruimel brood vonden om hun kinderen, die van honger voor hun oogen stierven, te voeden. „Nauwelijks bleef er een nagel in den muur steken”, schreef een Spaansch soldaat. En een geschiedschrijver getuigt, dat „geen drie huysen ongeroert bleven”. 1) „Ja, ja”, hernam

Brusselsche Poort.

Mr. Franken, „we zeggen wel van 't oude Mechelen, het was welvarend, het was druk, maar ach! hoe heeft het 't wee van den krijg ondervonden. Doch, jongens, we vergeten rond ons heen te kijken. Ziet die twee torentjes, ze zijn van de Brusselsche poort, de eenigst overgeblevene van twaalf”.

Hier beneden ons staat het Paleis van den Aartsbisshop, ook een schoon gebouw. Ginder bemerkt ge de St. Janskerk

waarin eene schilderij van Rubens hangt. Daar verrijst de O. L. Vrouwe kerk; ze bezit ook een tafereel van Rubens en schilderijen van Coxie, een vermaard schilder van Mechelen. Menig Mechelsch schoon huis is 't gewrocht van Keldermans, eene familie van beroemde bouwmeesters dezer stede.”

„Is die rivier de *Dyle*?” vroeg Alfred.

„Ja, ze komt van Leuven en valt ginder verder in den Rupel. En nevens de *Dyle* ziet ge de breedere *vaart* van Leuven naar Mechelen.

1) Bijzonderheden over de verwoesting van Mechelen vonden wij in Hooft's Nederl.-Hist., Van Meterens's Nederl. Gesch. en Motley's „Rise of the Dutch Republic”.

Kijkt nu eens in deze richting: de O. L. Vrouwe toren van Antwerpen. Keert u nu eens om! Brussel... bemerkt ge den koepel van 't Gerechts-hof? Dichter bij, dat is Vilvoorden... nu langs hier... Dendermonde... nu zoo... Lier, Leuven... die berg is van Heyst op den Berg... dichterbij Putte.

In den omtrek van Mechelen kweekt men veel groenten, vooral Noord-Oostwaarts, rond de dorpen ginder: *O. L. Vrouw-Waver, Putte, Grobbendonk, Itegem*, e. a. In dien hoek is de grond duur, jongens. Alle boeren zijn groentekweekers. Er zijn wel landbouwers, die zelfs geen graan verbouwen."

„En wat doet men met die groenten, oom?" vroeg Alfred.

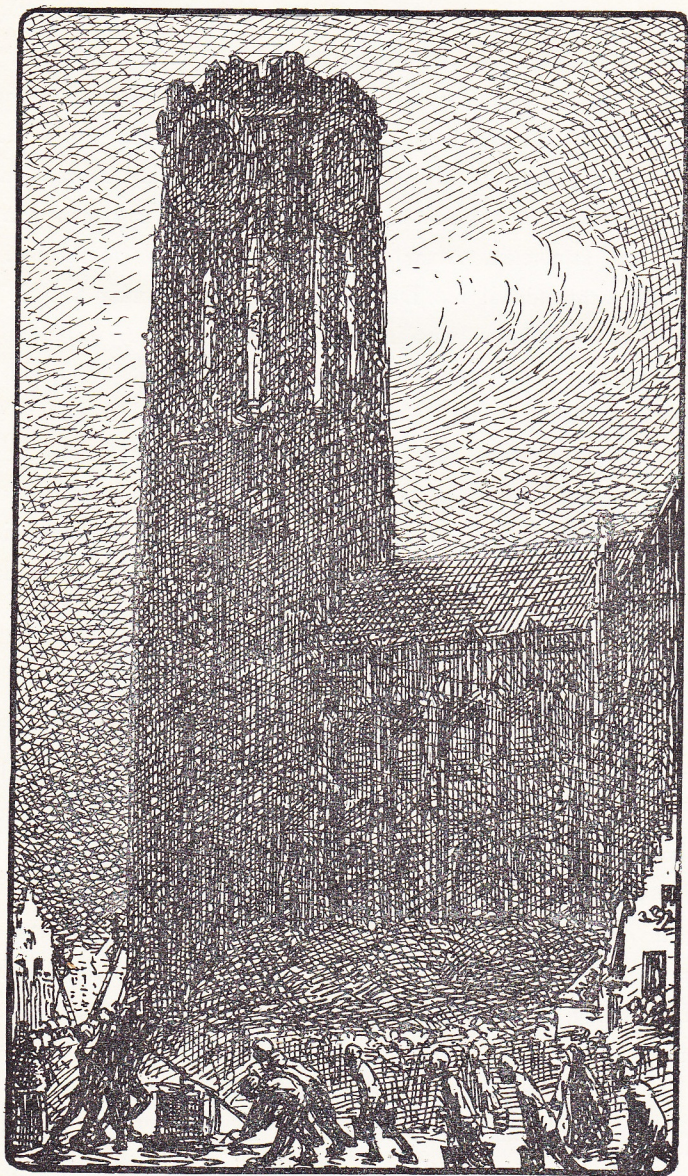
„Inleggen. Te Mechelen en in de omgeving zijn er belangrijke konserverfabrieken. De voornaamste staan te Mechelen, Wespelaer, Leuven, Itegem en Grobbendonk. Groote hoeveelheden groenten worden naar die inrichtingen gezonden. Men reinigt daar zorgvuldig de groenten, kookt ze dan in groote potten en doet ze in bussen, die machinaal gesloten worden. En zoo kunnen wij 's winters erwten, spinazie en andere lekkere groenten eten. De fabrikanten koopen eveneens vruchten, zoowel uit ons land als uit den vreemde. Putte is ook nog vermaard om zijne groote boomkwekerij, eene der grootste van ons land (ongeveer 50 H.A. uitgestrektheid). Van hier worden naar binnen en buitenland vrucht-, boschboomen en sierplanten gezonden."

„Vader er is nog een Putte, nietwaar?" vroeg Arthur.

„Zeker Putte bij de Hollandsche grens, half Belgisch, half Nederlandsch. Op Nederlandsch Putte werd onze Antwerpsche schilder Jacob Jordaens begraven. Maar 't Putte, waarvan ik nu spreek, ligt tusschen Mechelen en Heyst op den Berg, dus ook nog in onze provincie".

Daar niet ver in de richting van Antwerpen ligt Waelhem, waar de Antwerpsche waterleiding is. We zullen er eens heenrijden met den stoomtram."

Ons drietal keek nog langen tijd rond. 't Was een schoon uitzicht. Zoo ver 't oog reikte vruchtbare akkers, groene weiden, torentjes tusschen de boomen. De steenwegen leken wel dikke strepen op den grond getrokken en de Dijle kon men bij een wit lint vergelijken.

Men sleepte het bluschmateriaal bij. (blz. 102.)

Vader herinnerde nog aan de geschiedenis der Maanblusschers, zooals men de Mechelaren noemt. „In een Januari-nacht van 't jaar 1687 verliet een drinkebroer eene taverne der markt. Hij zwijmelde naar huis, wilde eens kijken hoe laat het was, zonder te bedenken, dat hij de wijzerplaat niet onderscheiden kon. „Brand!“ riep hij. „Onze toren staat in brand!“ De noodkreet werd gehoord, de stad geraakte in rep en roer. St. Rombout was eene prooi van 't vuur; duidelijk zag men den rook om zijn top kronkelen. Maar misschien was hij nog te redden. Men sleepte 't blusmateriaal bij. De moedigsten snelden naar boven... en wat zagen ze... de toren was in eene mistwolk gehuld, welke door de maan beschenen werd. De Mechelaren hadden de maan willen blusschen en kregen nu den spotnaam: *Maanblusschers*. Maar ook in andere steden heeft men de maan gebluscht. Te Antwerpen zelfs de zielen. Eens op een Allerzielendag klepte de klok der O. L. Vrouwe-kerk, om de geloovigen tot den avonddienst op te roepen. Eenige burgers, die den heiligen dag vergeten schenen, meenden dat de brandklok luidde en kwamen in allerijl toegelopen. De volksloop werd grooter, de verwarring steeg, men haalde de blusmiddelen. En toen de vergissing bemerkt werd, zei men: „Te Antwerpen bluscht men de zielen.”

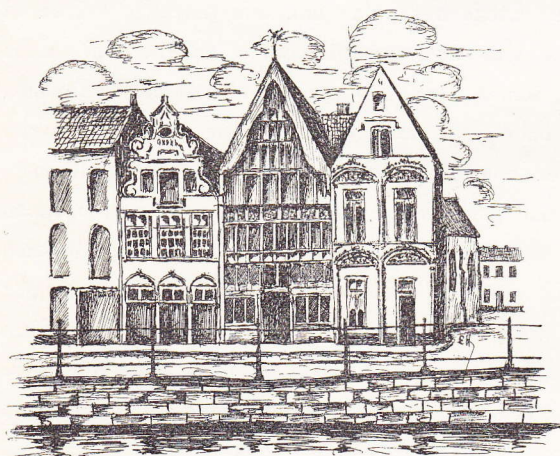
De heer Franken vertelde dit alles tot groot vermaak der jongens. Daarna wees hij in den muur nog twee platen aan, waarop geschreven stond, dat twee vorsten dezen toren beklommen hadden n. l. Lodewijk XV, koning van Frankrijk en Gustaaf III, koning van Zweden. Eindelijk werd de terugreis aanvaard.

Tegen den muur der kerk staat een kruisbeeld „Hieronder liggen een en veertig boeren begraven,” zei vader, „een en veertig strijders uit den Boerenkrijg, die op deze plaats door de Franschen neergeschoten werden.”

Op de markt bleven de Sinjoren even staan voor het marmeren standbeeld van *Margaretha van Oostenrijk*, de moei van Karel V, de landvoogdes, die de kunsten en wetenschappen beschermde. Rond het monument ligt een cirkel van witte steenen met Romeinsche cijfers. Die ronde stelt de grootte van een der wijzerborden van St. Romboutstoren

voor. Elk wijzerbord heeft een middellijn van 14 M. „Onze voorouders dachten ook aan de bijzienden,” zei vader lachend.

Onze vrienden wandelden dan nog eens door de stad en lieten niet na den *Plantentuin* te bezoeken, waar een standbeeld voor den plantkundige Dodoens staat. *Rembert Dodoens*, van Friesche afkomst, woonde in de eerste helft der zestiende eeuw te Mechelen. Op 14-jarigen leeftijd werd hij student aan de hoogeschool van Leuven, drie jaren later, dus nog zeer jong, was hij reeds geneesheer. Na Leuven bezocht hij echter nog de beroemdste scholen van Europa, om zich verder te bekwamen. Hij vestigde zich te Mechelen. In 1568 bood men hem de betrekking

Oude gevels te Mechelen.

van geneesheer bij 't Spaansche hof aan, doch Dodoens weigerde Vlaanderen te verlaten, om inwoner van Madrid te worden. Maar vier jaren later, toen de Spanjaarden Mechelen zoo verwoestten, dat geen drie huizen „ongeroerd” bleven, verloor Dodoens gansch zijn

fortuin. En gaarne aanvaardde hij het voorstel van den Duitschen keizer Maximiliaan II, diens lijfarts te worden, zoodat onze beroemde landgenoot naar Weenen verhuisde. Later keerde hij naar ons land terug, vestigde zich eerst te Mechelen, dan te Antwerpen, tot hij als hoogleeraar aan de universiteit van Leiden benoemd werd. In deze stad overleed hij ten jare 1580. Een gedenkteeken wijst in de St. Pieterskerk nog zijne rustplaats aan.

Was Dodoens dus een zeer geleerd en ervaren geneesheer, nog beroemder is hij als kruidkundige. Hij schreef veel boeken over planten

en bloemen, die hij niet uit de geschriften van vroegere geleerden, maar vooral uit de natuur zelve leerde kennen. ¹⁾

Onze toeristen zagen te Mechelen nog een beeld van een anderen geleerde, den natuurkundige *Van Beneden* ²⁾. We hoorden dat Mr. Franken sprak over een Mechelaar Coxie. *Michiel Coxie*, een vermaard schilder, werd in 1497 te Mechelen geboren. Hij deed eene reis naar Italië, bestudeerde er de stukken der groote meesters en keerde dan naar zijne geboortestad terug. Hij had in Italië eene vrouw van dat land gehuwd.

Een levensbeschrijver ³⁾ zegt, dat deze „de broek aan had” en haar man door vermaningen aan den arbeid hield en van hem een kunstrijk en welvarend man maakte. Coxie bezat dan ook drie prachtige huizen of paleizen. Onze schilder was zeer „vaardig om te antwoorden”. Eens werd hij door een jong schilder uitgenoodigd allerlei tafereelen te komen zien, welke deze uit Italië had meegebracht. Toen de jonge schilder kloeg, dat zijne schouders nog zeer deden van het dragen dier schilderijen, vroeg Coxie „of hij dat pak niet gemakkelijker voor in den boezem, dan op de schouderen had kunnen dragen”, waarover de jongeling zich verwonderde, niet begrijpende dat Coxie door den boezem het geheugen verstond en te kennen wilde geven, dat het beter geweest ware, als een goed Meester terug te keeren, dan zich dus met werken van andere Meesters te beladen. Toen Coxie reeds in de negentig was, arbeidde hij nog. Op zekeren dag verrichtte hij eenig werk in het stadhuis van Antwerpen en stond daarvoor op een steiger. Hij had het ongeluk te vallen en overleed eenigen tijd later (1592).

Ook de familie van bouwmeesters, *de Keldermans* waren van Mechelen. Vele monumenten hebben wij aan die kunstenaars te danken, o. a. tal van prachtige huizen in hun geboortestad. Rombout Keldermans was een der bouwmeesters der St. Jacobskerk, Antoon Keldermans is de schepper van het prachtig stadhuis te Middelburg in Zeeland, de kerk en 't stadhuis van Vere, (Zeeland). Een Keldermans richtte de St. Lievenstoren

1) De bijzonderheden over Dodoens zijn ontleend aan «Rembert Dodoens» door A. De Cock.

2) 1809-1904.

3) K. van Mander.

van Zierikzee op, welke onvoltooid is gebleven omdat in een geweldigen storm 500 vaders of echtgenooten der stad 't leven verloren, terwijl ook de bouwmeester zelf zou omgekomen zijn. (terwijl hij naar Antwerpen reisde.)

OP REIS DOOR BELGIË

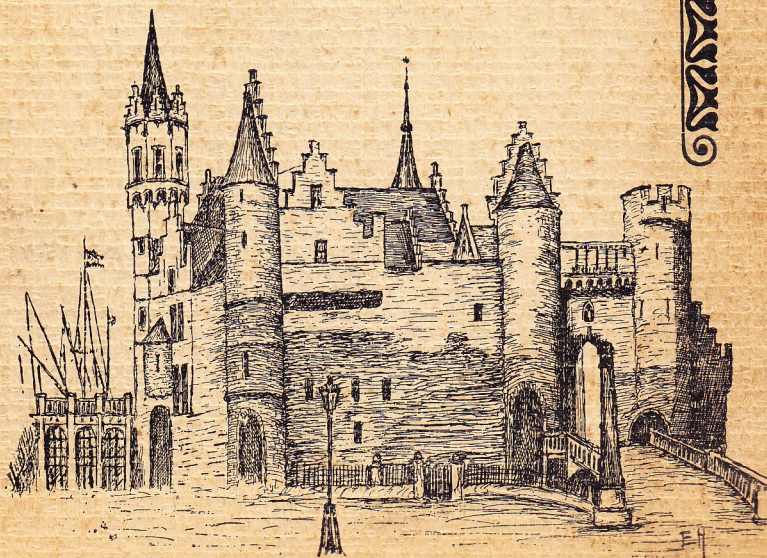
AARDRIJKSKUNDIG LEESBOEK

DOOR

A. HANS.

EERSTE DEELTJE.

ANTWERPEN. DE KEMPEN. DE BENEDENSCHELDE.
DE RUPELSTREEK.

OP REIS DOOR BELGIË

Aardrijkskundig Leesboek.

DOOR

A. HANS.

EERSTE DEELTJE.

Antwerpen — De Kempen — De beneden Schelde —
De Rupelstreek.

LODEWIJK OPDEBEEK.

BOEKHANDELAAR-UITGEVER

--- ANTWERPEN ---